

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนของประชาชน บ้านนาสนวนพัฒนา หมู่ที่ 9 ตำบลจรัส อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงพัฒนา (Research & Development) และเทคนิคการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เป็นกระบวนการหลัก รายละเอียดของกระบวนการวิจัย มีดังนี้

การเลือกกรณีศึกษา

ผู้วิจัยได้เลือกวิจัยและพัฒนาชุมชนที่บ้านนาสนวนพัฒนา หมู่ที่ 9 ตำบลจรัส อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ เนื่องจากความผูกพันและประสบการณ์ที่ผู้วิจัยเคยอยู่ในชุมชนมาเป็นเวลานาน ได้ทำการเก็บข้อมูลด้านต่าง ๆ ของชุมชนอยู่เสมอด้วยการสังเกตและการพูดคุย ถึงชีวิตความเป็นอยู่และปัญหาของบุคคลในชุมชน นอกจากนี้ยังได้ศึกษาจากเอกสารของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบัวเขต สำนักงานเกษตรอำเภอบัวเขต และองค์การบริหารส่วนตำบลจรัส เพิ่มเติม ผลของการศึกษาพบว่า ชุมชนตำบลจรัสเป็นชุมชนที่มีขนาดกลาง มีสภาพเป็นชุมชนชนบทที่ได้รับการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน ทางสาธารณสุขโลก และบริการด้านต่าง ๆ จากหน่วยงานของรัฐในระดับน้อย

บ้านนาสนวนพัฒนา หมู่ที่ 9 มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสูง มีป่าไม้และภูเขา ราษฎรมีอาชีพทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์ รับจ้าง เมื่อเสร็จสิ้นฤดูกาลเพาะปลูก ชาวบ้านส่วนหนึ่งก็จะทำการแผ้วถางป่าเพื่อใช้เป็นที่เพาะปลูกพืชทางการเกษตรบ้าง ตัดไม้เพื่อแปรรูปขายบ้าง จุดไฟเผาเพื่อหาของป่าบ้าง ทำกันอย่างเป็นลำเป็นสันและต่อเนื่องเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้ป่าไม้ลดลงอย่างรวดเร็ว และเหลือเพียงป่าผืนสุดท้ายที่ประชาชนเรียกว่า “ค่านกระทิง” เนื่องจากในอดีตนั้นมีสัตว์อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะกระทิงที่พากันมากินโป่งและพักผ่อนในลานหิน เมื่อต้นปี พ.ศ. 2547 ผู้ใหญ่บ้านตลอดจนคณะกรรมการและประชาชนทั่วไป ได้สังเกตเห็นว่า หากปล่อยให้เหตุการณ์เป็นไปเช่นนี้ในอนาคตป่าคงไม่เหลือเป็นแน่แท้ จึงได้ร่วมมือกันกำหนดเขตป่าด้วยการทาสีแดงที่ต้นไม้เพื่อเป็นสัญลักษณ์ว่า นี่คือเขตป่าชุมชน ห้ามบุกรุก แต่ถึงกระนั้นก็ยังมิได้เข้าไปตัดไม้เพื่อแปรรูปขาย และนำไม้มาเผาเพื่อทำเป็นถ่าน เผาป่าเพื่อหาของป่า และแผ้วถางป่าเพื่อทำการเกษตร ฯลฯ

ด้วยสภาพปัญหาค้างกล่าว เมื่อผู้วิจัยไปเยี่ยมภูมิลำเนาเดิม ได้เห็นสภาพป่าที่เสื่อมโทรมไปมาก และได้พูดคุยกับผู้นำชุมชนบางท่านแล้วมีความคิดตรงกันในการที่จะอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าชุมชนบ้านนาสวนพัฒนา ให้ดีขึ้น เพื่อประโยชน์อันยั่งยืนของป่าไม้ที่จะเกิดขึ้นกับชุมชน ผู้วิจัยจึงพิจารณาเลือกทำการวิจัยและพัฒนาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ตำบลจรัส อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ในการจัดการป่าชุมชน เพื่อเป็นกรณีศึกษาเกี่ยวกับการทดลองเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน ด้วยเหตุผลที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. ป่าชุมชนบ้านนาสวนพัฒนา หมู่ที่ 9 ประสบปัญหาความเสื่อมโทรมมาก ต้นไม้ใหญ่และสมุนไพรมีจำนวนลดลงอย่างรวดเร็ว
2. ประชาชนบ้านนาสวนพัฒนา หมู่ที่ 9 ประสบปัญหาและอุปสรรคในการจัดการป่าชุมชนเนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจและขาดรูปแบบที่เหมาะสม และส่วนใหญ่มีความสนใจที่จะแก้ไขปัญหาป่าชุมชนให้มีสภาพดีขึ้น
3. ผู้วิจัยเป็นคนในพื้นที่ซึ่งประชาชนในชุมชนรู้จักเป็นอย่างดี สามารถที่จะร่วมทำกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนได้อย่างเต็มที่

กลุ่มประชากรเป้าหมายของการพัฒนา

กลุ่มเป้าหมายของการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ประชาชนบ้านนาสวนพัฒนา หมู่ที่ 9 ตำบลจรัส อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ ที่มีความต้องการและสมัครใจเข้าร่วมโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อร่วมกันจัดการป่าชุมชนของตน ซึ่งผู้วิจัยกำหนดจำนวนไว้ 50 คน ประกอบด้วยประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ต่อไปนี้

- 1.1 กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพทำไร่ 20 คน
- 1.2 กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพทำนา 11 คน
- 1.3 กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพเลี้ยงสัตว์ 6 คน
- 1.4 กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพรับจ้าง 12 คน
- 1.5 เป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา 1 รูป

รายชื่อของประชากรกลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยและพัฒนา เรื่อง “การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนบ้านนาสวนพัฒนา หมู่ที่ 9 ตำบลจรัส อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์” มีดังนี้

ตารางที่ 3 ประชากรกลุ่มเป้าหมายบ้านนาสนวนพัฒนา หมู่ที่ 9 ผู้สนใจเข้าร่วมโครงการวิจัยและพัฒนา

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	อายุ	บ้านเลขที่	อาชีพ
1	พระฉลอง กิตติภทโท	70	125 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	พระภิกษุ
2	นายบัวพันธ์ น้อยประลม	59	388 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	ทำไร่
3	นางปาน ศรีสุระ	37	404 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	ทำไร่
4	นายถาวร อุปครุฑ	37	399 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	ทำไร่
5	นายประสิทธิ์ เครือบุตร	33	76 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	ทำไร่
6	นางอำคา อุปคุตร	51	320 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	ทำไร่
7	นางวรรณิ ทิติ	39	330 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	ทำไร่
8	นายทองใบ อุปครุฑ	62	316 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	ทำไร่
9	นางบัวพันธ์ ปะวันเนา	54	98 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	ทำไร่
10	นายเปียง คำวันดี	57	83 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	ทำไร่
11	นางดวงใจ ชุ่มตะขบ	38	316 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	ทำไร่
12	นายประพจน์ ชันติวงศ์	18	197 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	ทำไร่
13	นางลำไย การะเมฆ	30	322 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	ทำไร่
14	นางทองม้วย สัตพันธ์	45	291 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	ทำไร่
15	นายอินทัย เหมือนมาคร	19	212 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	ทำไร่
16	นางใบ อัครชาติ	65	109 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	ทำไร่
17	นางถวิล มุกดาหาร	41	246 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	ทำไร่
18	นายไพริน จันทิมา	43	310 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	ทำไร่
19	นางสมปอง เครือบุตร	47	123 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	ทำไร่
20	นายชงลัก สกุลงาม	45	190 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	ทำไร่
21	นายหัน แสงใส	58	79 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	ทำไร่
22	นางรวงทอง จำนิต	47	199 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	ทำนา
23	นางเคี้ยว เสริมสงค์	52	388 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	ทำนา
24	นางปึก พยุงศักดิ์	40	180 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	ทำนา
25	นางขวัญเรือน สมภาร	34	264 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	ทำนา
26	นายทองสุข ศาลางาม	47	170 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	ทำนา
27	นายสงคราม พยุงศักดิ์	44	193 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	ทำนา

ตารางต่อ

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	อายุ	บ้านเลขที่	อาชีพ
28	นางสาวสุปราณี ประสาร	28	205 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	ทำนา
29	นายสมบูรณ์ บำรุงศรี	59	237 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	ทำนา
30	นายสมร ยงกุล	51	157 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	ทำนา
31	นายมีนา สกุลเดียว	22	226 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	ทำนา
32	นางนาง ขาวคี	44	311 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	ทำนา
33	นางทองใบ ระนาดไรสง	52	186 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	เลี้ยงสัตว์
34	นางคำทอง การะเมฆ	57	324 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	เลี้ยงสัตว์
35	นายรอด อุปครุฑ	62	162 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	เลี้ยงสัตว์
36	นายง่าย นามพรม	68	129 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	เลี้ยงสัตว์
37	นายเก่ง พงบรรเทา	59	347 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	เลี้ยงสัตว์
38	นายไพฑูรย์ อุปครุฑ	59	332 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	เลี้ยงสัตว์
39	นายไพศาล ไชยพันธ์	25	169 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	รับจ้าง
40	นายประกัย ชากักคี	27	196 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	รับจ้าง
41	นายพัฒนรัตนกิจ อุดรพันธ์	47	100 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	รับจ้าง
42	นายถันคร สถานสุข	38	331 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	รับจ้าง
43	นางเจียว สถานสุข	34	331 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	รับจ้าง
44	นายตา อุปคุต	74	158 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	รับจ้าง
45	นายสถาพร ศรีไธ	20	238 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	รับจ้าง
46	นายนราธิป สร้อยสาวะ	18	267 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	รับจ้าง
47	นายปกป้อง จำนิล	16	199 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	รับจ้าง
48	นางคำภีร์ ศาลางาม	46	127 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	รับจ้าง
49	นางกล่อม โพธิ์โคตร	65	373 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	รับจ้าง
50	นางจอน ศรีแก้ว	67	99 ม.9 ต.จรัส อ.บัวเชด	รับจ้าง

ขั้นตอนในการวิจัย

ขั้นตอนในการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาเชิงพัฒนา โดยศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านความเป็นมา การใช้ประโยชน์ การอนุรักษ์และการจัดการป่าชุมชนของประชาชน บ้านนาสนวนพัฒนา หมู่ที่ 9 ระหว่าง เดือนกรกฎาคม – เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2547 รวมถึงศึกษาปัญหาและความต้องการในการดูแลรักษาป่าชุมชนให้มีสภาพดีเพื่อใช้ประโยชน์ได้ยาวนาน ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การกำหนดปัญหาเชิงพัฒนา ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการระดมความคิด โดยใช้เทคนิค AIC (Appreciation Influence Control)การจัดประชุมเพื่อระดมความคิดในการพัฒนา และการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม PRA (Participatory Rural Appraisal)

ระยะที่ 2 การกำหนดยุทธศาสตร์การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน บ้านนาสนวนพัฒนา หมู่ที่ 9 โดยการประชุมวิเคราะห์สภาพปัญหา และศักยภาพในการดำเนินงานของประชากรกลุ่มเป้าหมาย ระหว่างเดือนกันยายน-ตุลาคม พ.ศ.2547 รวมทั้งการกำหนดแนวทางปฏิบัติร่วมกัน เพื่อกำหนดเป็นยุทธวิธีการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน บ้านนาสนวนพัฒนา หมู่ที่ 9

ระยะที่ 3 ดำเนินการทดลองยุทธศาสตร์การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ระหว่าง เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2547-กรกฎาคม พ.ศ. 2548 โดยนำยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมกัน กำหนดขึ้นสู่ภาคปฏิบัติ โดยใช้เทคนิคการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research :PAR)

ระยะที่ 4 ประเมินประสิทธิผลของยุทธศาสตร์การพัฒนานำมาใช้ ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2548 ภายหลังจากประชาชนบ้านนาสนวนพัฒนา หมู่ที่ 9 ได้เข้าร่วมปฏิบัติงานใน โครงการวิจัย และพัฒนา ไปแล้วเป็นเวลา 1 ปี โดยประเมินผลเกี่ยวกับ

1. ความรู้ความสามารถ ในการจัดการป่าชุมชนของประชาชน
2. การมีส่วนร่วมปฏิบัติการในการจัดการป่าชุมชน ในด้านจำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมอนุรักษ์ป่า และความถี่ในการดำเนินงาน
3. การร่วมกันจัดการสภาพของป่าชุมชนให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่อุดมสมบูรณ์ขึ้นกว่าเดิม
4. ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นและการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน
5. การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนของประชากรกลุ่มเป้าหมาย
6. ผลประโยชน์ในด้านอื่นๆที่เกิดจากการจัดการป่าชุมชน เป็นต้นว่า ความสามัคคีของประชากรกลุ่มเป้าหมาย ความสามารถในการดำเนินการออกเอกสารสิทธิ์ป่าชุมชนและการร่วมมือกันในการทำกิจกรรมอื่น ๆ ของชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ประเภทของเครื่องมือ

การวิจัยเรื่องนี้ ตัวผู้วิจัยเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลและผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมืออื่น ๆ ได้แก่

1.1 แบบสัมภาษณ์ ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา การใช้ประโยชน์ การอนุรักษ์และการจัดการป่าชุมชนของประชาชน รวมถึงปัญหาและความต้องการในการดูแลรักษาป่าชุมชนให้มีสภาพดี เพื่อใช้ประโยชน์ ได้ยาวนาน

1.2 แบบสัมภาษณ์เพื่อประเมินความรู้ความเข้าใจของประชากรกลุ่มเป้าหมายในเรื่องความสำคัญของป่าไม้ เรื่องกระบวนการฟื้นฟูสภาพป่าให้กลับมาสมบูรณ์เหมือนเดิมและเรื่องการจัดการป่าชุมชน ก่อนและหลังการเข้าร่วมอบรมความรู้เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วม

1.3 แบบสังเกตพฤติกรรมการเข้ารับการอบรมความรู้การศึกษาฐานและการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนของประชากรกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วม โครงการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนบ้านนาสนวนพัฒนา หมู่ที่ 9

1.4 แบบสัมภาษณ์ปัญหาอุปสรรคในการจัดการป่าชุมชนและแนวทางการแก้ไขปัญหาในระหว่างการฝึกปฏิบัติงานจัดการป่าชุมชน

1.5 แบบสังเกตสภาพป่าชุมชนก่อนและหลังการดำเนิน โครงการวิจัยและพัฒนาในด้านร่องรอยการบุกรุก ขนาดของต้นไม้ ความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ และร่องรอยการดูแลรักษาป่า

1.6 แบบสัมภาษณ์ การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนภายหลังจากการร่วมกันอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชุมชนแล้ว

1.7 อุปกรณ์เสริมเพื่อให้การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ได้แก่

1.7.1 เครื่องบันทึกเสียง ใช้ประกอบการสัมภาษณ์พูดคุย ประชุมระดมความคิด และการสนทนากลุ่มกับผู้นำชุมชน โดยผู้วิจัยขออนุญาตบันทึกเสียงเพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วน

1.7.2 กล้องถ่ายรูปใช้สำหรับบันทึกภาพกิจกรรมในขั้นตอนต่าง ๆ ของการวิจัย ตั้งแต่การประชุมระดมความคิดเพื่อวิเคราะห์ปัญหา การร่วมประชุมอบรมและการฝึกทักษะในการพัฒนาชุมชนของผู้นำชุมชน ฯลฯ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัย

2. ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือวิจัย

เพื่อให้เครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ให้มีคุณภาพ และสามารถนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

2.1 ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดรูปแบบ และเนื้อหาของเครื่องมือวิจัย

2.2 ผู้วิจัยได้ร่างแบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกตขึ้นมา ประกอบด้วยประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้

2.3 ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตพฤติกรรม และแบบสังเกตการณ์เปลี่ยนแปลงของป่าไม้ให้ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของเครื่องมือวิจัย และตรวจแก้ข้อบกพร่อง

2.4 ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือการวิจัยมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

2.5 นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแล้วไปเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยและพัฒนา ผู้ที่เกี่ยวข้อง และสภาพการเปลี่ยนแปลงของป่าชุมชนบ้านนาสนวนพัฒนา หมู่ที่ 9 ตำบลจรต อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ มีดังนี้

1. ทำการสังเกต สภาพของป่าทั้งก่อนและหลังโครงการวิจัยและการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

2. ทำการสัมภาษณ์ประชาชนในชุมชนและประชาชนกลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับสภาพความเป็นมาของชุมชนบ้านนาสนวนพัฒนา ข้อมูลพื้นฐานของประชากรกลุ่มเป้าหมาย บ้านนาสนวนพัฒนา ในด้านความคิดความเชื่อ การตีบทอดในการดูแลจัดการป่าไม้ บทบาทหน้าที่ และการทำงานของประชาชน ปัจจัยที่ส่งเสริมและเป็นอุปสรรคในการจัดการป่าไม้ของประชาชน และความต้องการในการจัดการป่าชุมชนของตนเอง และทำการบันทึกข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษร รวมทั้งทำการบันทึกเสียง และบันทึกภาพ

3. จัดการประชุมระดมความคิดของประชากรกลุ่มเป้าหมาย เพื่อวิเคราะห์และสรุปปัญหาเพื่อการพัฒนา รวมถึงการกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนา และทำการบันทึกข้อมูลเป็น ลายลักษณ์อักษร บันทึกเสียง และบันทึกภาพ

4. ทำการบันทึกภาพกิจกรรมการอบรมเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ การฝึกปฏิบัติ ระหว่างการอบรม และการศึกษาคูงานการจัดการป่าชุมชนด้วยกล้องถ่ายภาพ

5. ใช้แบบประเมินความรู้ความเข้าใจ ก่อนและหลังการอบรม เพื่อเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ความเข้าใจของประชากรกลุ่มเป้าหมาย ในเรื่องความสำคัญของป่าไม้ และกระบวนการฟื้นฟูสภาพป่าให้กลับมาสมบูรณ์เหมือนเดิม

6. ทำการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมรายบุคคลและเป็นกลุ่ม เพื่อเก็บข้อมูลด้านความรู้ความเข้าใจและความสามารถในการนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมไปปฏิบัติในการจัดการป่าชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลในการวิจัยเรื่องนี้ส่วนใหญ่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือประเภทต่าง ๆ มาจัดหมวดหมู่ตามเนื้อหา และจัดระบบตามหลักเหตุผลเชื่อมโยงกันตามขั้นตอนและลำดับเวลา และสังเคราะห์สรุปเป็นประเด็นสำคัญ ทั้งด้านความรู้ความเข้าใจ การนำความรู้ไปปฏิบัติ พฤติกรรมการจัดการป่าชุมชน สภาพป่าชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไป ทำการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) อีกครั้งหนึ่งเพื่อให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์ ตามประเด็นต่าง ๆ ในบริบทที่เกี่ยวข้องเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของวิจัย จากนั้นทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation analysis) โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลต่างสถานที่ ต่างเวลา และจากเครื่องมือที่แตกต่างกันแล้วนำกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องของการแปลความหมายอีกครั้งหนึ่ง จากนั้นนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนาความ (descriptive approach)